

Ezek a versek csak első olvasásra tűnnek exotikusoknak, idegeneknek. Azután mind hatalmasabban hatalmába kerít bennünket a belőlük áradó emberség, amely annyira közel áll embert figyelő és szerető szívünkhöz. Latin-

Amerika több mint húsz államának, népeinek, hétköznapijainak, verses ünnepeinek és értelmiségének gondolatvilága dobog a versek ritmusában. Ezért hézagpótló ez a könyv és ezért kell olvasnunk újra és újra.

Megrendítő korképlektani alapon

Burány Nándor

Klaus Mann: Mephisto, Zrinyi kiadó, Budapest, 1957

1936-ban kezdődik Klaus Mann Mephisto című regényének Előjátéka. Az író azonban a fasiszta vezéreknek az előjátékban tomboló belső ünnepségéről visszatér egészen a húszas évek elejére, s onnan indítja el regénye cselekményének szálait, hogy egy karrierrista szédítő pályafutásán keresztül bemutassa a német társadalom keresztmetszetét a húszas és harmincas években.

Klaus Mann, Thomas Mann fia, a Hitler elől Amerikába menekült s később öngyilkos lett német író egy vidéki színház színészeiben találja meg regénye főhősét. Hendrik Höfgen, a szocialista érzelmű, fiatal színész, a hamburgi színházból különféle összeköttetések révén a bécsi majd a berlini színházba kerül. Az intrikákkal, összeköttetésekkel és erőszakkal feltört ember belső életének és külső környezetének állapos ábrázolásával akarja az író bemutatni azt a szörnyű rombolást, amit a faszizmus az emberek érzés- és gondolatvilágában, erkölcsi felfogásaiiban és egymásközi viszonyában véghez vitt.

Klaus Mann nemcsak dialektikus szemmel mért föl ezt a belső ellentmondásokkal telt világot, hanem művészi erejének teljességével, a tipikus

tulajdonságoknak a törtető színész egyéniségébe való tömörítésével érdekes művészi alkotásba is formálja.

A végig izgalmas, fordulatokban és meglepetésekben gazdag regény politikai célzatú lapjai is szorosan a hősök jellemrajzába illeszkednek. A mindenáron sikerre, hírnévre és gazdagságra vágyó színész a faszizálódo társadalom tendenciáit mindig ügyesen fel tudja használni saját céljainak megvalósítására, társadalmi helyzetének emelésére.

Mikor még divatos és kellemes dolog volt demokratikus érzelműnek lenni, Hendrik Höfgen forradalmi színházról álmodik és beszél, hangosan gyűlöli fasiszta érzelmű színésztársát, Hans Miklast. Mikor azonban Hitler uralomra jut, Höfgen nem demokratikus eszméinek bukását sajnálja, csupán azzal törődik, hogyan kerüljön most az új uralkodók kegyetibe.

Ez sikerül is neki, sőt még a fiatal Hans Miklast, a régi fasisztát is elteszi láb alól mivel fél, hogy ismerve múltját, árthat neki. Hans pedig valóban hitt a faszizmusban, nem törtetésből vallotta az elveket, mikor látta, hogyan szorították őt félre a Höfgenhez hasonló törtézők, nem titkolta elégedetlenségét.

A sikerbe tébolyult s egészen a berlini állami színház igazgatóságáig felkapaszkodott Höfgen, nem válogatja eszközeit, feláldozza érzelmi életét, családi életét, s mindent, ami csak gá-

tolhatná pályafutásában, de ő is csak ember, meg-megállítja a borzalmak és ellensúlyt kell keresnie. Klaus Mann művészi ábrázolási módja, igazsága az emberi élet teljes komplexumainak hűteles bemutatására való őszinte törekvése itt is megnyilvánul. Höfgen öngazolásul, a lelkiismereti felelősség elől való menekülés végett segíti, befolyásával pártfogolja a baloldali és kegyvesztett, később pedig lebukott fiatal színlészt, Otó Ulrichst is.

Mindezt léletszerűen elmondva, a mellékszereplők egész sorát felvonultatva, Klaus Mann valódi képet ad arról a korról, amelyikben maga is em-

berré nőtt, s amelyikben a német fiatalok nagy többsége éppen az ellenkező utat választotta, mint az író. Klaus Mann ennek az útnak, a tömegek faszizmus felé való sodródásának lélektani magyarázatát akarja adni. Hasonló célú — persze egészen más módon, más eszközökkel és felfogással — az olasz Moravia kísérletek, Konformista című regényében.

Amellett, hogy nagyiban hozzásegít a kor megismeréséhez, ez a regény a legjobb realisták nagy hagyományait felhasználó stílusával mély művészi élményt is nyújt.

Ady Endre és Juhász Gyula szerb barátja

Todor Manojlović 75. születésnapjára

Péter László

Juhász Gyulának van egy alig ismert cikke a szegedi *Délmagyarorszáig* 1919. január 19-i számában „Magyarok, szerbek: emberek” címmel. Két, történelme folyamán oly sokszor és tragikusan egymásnak ugrasztott nép barátságáról szól benne, s ennek kapcsán fölleleveníti váradi éjszakáit, amelyeken szerb barátjával, „Theoval” együtt álmodoztak ébren és virrasztva „a népek szövettségéről, magyarok és szerbek sorsáról, a megértésről és megbecsülésről, amely elé vámsorompókat állítanak és Damoklész kardját függesztik földegen és ellenséges hatalmak.

„Theo — írja itt a költő — tulajdonképpen a nevére és vérére szerb volt, kultúrájára francia, érzésére magyar és olyan német verseket írt, hogy az Insel Verlag készült kiadni őket. A magyarságnak szerelmese volt Theo, de amennyire imádta Csokonai és Ady magyarságát, úgy gyűlölte a hatvanhetes megalkuvást, az osztrák zsoldjában álló politikai zsoldateszkát. Amikor 1909-ben az első kardszörtető mozgósítás megindult Szerbia ellen és a Szig-

ligeti színházban csak az irodalmi emberek lézengtek a „Szép csöndesen” című szegedi idillel harmadik előadásán, Theo sápadtan és remegve tiltakozni akart a háborús örültség ellen. A kávéház teraszán ültünk, néztük a vörös holdat, a megriadt várost, a szaladgáló katonákat, olvastuk a félelmükben dütyörésző tudósításokat és Theo így beszélt:

— A disznók miatt akarnak háborút. A sertések miatt és a disznó uszítók miatt, akiknek érdeke ez. A magyarnak nem érdeke, a szerbnek se, de igenis az osztrák zsoldateszkának! Egy az ellenségünk, közös a veszedelem, de nem tudják, vagy nem merik kimondani. Mikor a Sasfók tigrádái fölzengenek a magyar színpadon, a magyar lelkek titkos keserősége visszahangozza és tapsolja a Metternichet, a császárokat, az örült hülye zsarnokok elleni kitöréseket. Belgrádban ugyanez az érzés, ugyanez a lelkesedés és taps fogadja és koszorúzza őket. A Terazzián fiatal és rajongó irodalmárok éppen olyan érzéssel olvassák Baude